

URSZULA STAŚKIEWICZ

Odpowiedź legislacyjna i strategiczna Szwecji na nową rzeczywistość geopolityczną

Sweden's Legislative and Strategic Response to the New Geopolitical Reality

Abstract

The evolving geopolitical landscape has compelled Swedish decision-makers to re-examine their security policy and consider various options for adapting the national defence system to the current security environment. This publication represents one stage of research conducted by the author as part of the MINIATURA 8 grant awarded by the Polish National Science Centre (NCN). The main research question guiding the study was: How and why has Sweden's defence policy evolved?. A supplementary question addressed was: What has been – and what is – Sweden's defence model?. The methodology applied includes a legal-dogmatic method, along with an analysis of legal acts, strategic documents, and relevant academic literature. The article discusses, among other elements, the Swedish National Security Strategy of 2024 and the Swedish Total Defence Duty Act. Insights derived from the literature were complemented with data obtained during expert interviews and consultations conducted in Sweden in June 2025. To provide a broader analytical framework, the author reviewed theoretical approaches to national defence strategies, including the concept of Total Defence.

SŁOWA KLUCZOWE: Szwecja, obrona, bezpieczeństwo

KEYWORDS: Sweden, defence, security

URSZULA STAŚKIEWICZ – doktor nauk społecznych w dyscyplinie nauk o obronności, Europejska Wyższa Szkoła Prawa i Administracji w Warszawie, ORCID – 0000-0001-8321-8088, e-mail: urszulastaskiewicz@op.pl

1 | Wstęp

Wiek XXI rozpoczął się od bezprecedensowego ataku na World Trade Center i międzynarodowej walki z terroryzmem. W kolejnych latach pojawiały się zmiany w środowisku międzynarodowym: wojna rosyjsko-gruzińska (2008 r.), aneksja Krymu (2014 r.), pełnoskalowa agresja Federacji Rosyjskiej na teren Ukrainy (2022 r.), wycofanie się Rosji z ratyfikacji Traktatu o całkowitym zakazie prób jądrowych (2023 r.), polityka zagraniczna Chin (ekspansja chińskiego arsenału nuklearnego, zacieśniona współpraca wojskowa z Rosją, rosnące zagrożenie dla Tajwanu, strategia fuzji cywilno-wojskowej, rozwój marynarki wojennej oraz działania w przestrzeni kosmicznej i cyberprzestrzeni). Na mapie politycznej świata pojawiały się kolejne punkty zapalne, a konflikty zaczęły być prowadzone w odmienny sposób niż w poprzednich wiekach. Spowodowało to powstanie nowych pojęć adekwatnych do ich charakteru, m.in.: cyberwojny^[1], wojny asymetryczne^[2], wojny hybrydowe^[3].

Zmieniająca się rzeczywistość geopolityczna zmusiła szwedzkich decydentów do ponownego przyjrzenia się realizowanej polityce bezpieczeństwa i rozważenia różnych możliwości dostosowania swojego systemu obronnego do aktualnej sytuacji bezpieczeństwa^[4].

Autorka podjęła zatem próbę znalezienia odpowiedzi na główne pytanie badawcze: Jak i dlaczego zmieniała się polityka obronna Szwecji? Pytaniem pomocniczym, na które szukała odpowiedzi, było: Jaki był i jaki jest model obronny Szwecji? Celem pracy jest zaś ukazanie cech szwedzkiego modelu obronnego, które wyróżniają go na tle innych modeli narodowych. W tym miejscu można postawić tezę, że nie tylko szwedzcy decydenci, ale również szwedzkie społeczeństwo rozumieją i akceptują fakt, że aby sprostać wyzwaniom i przeciwdziałać zagrożeniom, należy aktywować wszelkie elementy systemu obronnego – tj. zarówno część militarną, jak

¹ Dominika Dziwisz, Sylwia Gwoździewicz i Rafał Kołodziejczyk, „hasło: cyberwojna,” w *Encyklopedia bezpieczeństwa narodowego*, red. Jolanta Itrich-Drabarek, Andrzej Misiuk, Szymon Mitkow i Patrycja Bryczek-Wróbel (Warszawa: WAT, 2023).

² Adam Kołodziejczyk i János Besenyő, „hasło: wojna asymetryczna,” w *Encyklopedia bezpieczeństwa narodowego*, red. Jolanta Itrich-Drabarek, Andrzej Misiuk, Szymon Mitkow i Patrycja Bryczek-Wróbel (Warszawa: WAT, 2023).

³ Frank Hoffman, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars* (Potomac Institute for Policy Studies, 2011).

⁴ Zob. Dominik Bierecki, Mirosław Karpiuk, Claudio Melchior i Nicola Strizzolo, „Security in the Era of Cybersecurity Threats,” *Prawo i Więź*, nr 4 (57) (2025): 74 i n.

i niemilitarną, a zatem, aby utrzymać odpowiednio wysoki poziom bezpieczeństwa narodowego, istnieje potrzeba przygotowania obronnego całej siły narodowej.

Niniejsza publikacja to efekt jednego z etapów badań podjętych w ramach realizacji grantu MINIATURA 8 NCN. Zastosowana metodologia obejmuje metodę prawnodogmatyczną oraz analizę aktów prawnych, dokumentów strategicznych i literatury przedmiotu. W artykule omówiona zostanie m.in. Narodowa Strategia Bezpieczeństwa Szwecji z 2024 r. i podstawowy akt normatywny regulujący system obrony narodowej, tj. ustawa o powszechnym obowiązku obrony (Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt)^[5]. Wiedzę z literatury uzupełniono o informacje uzyskane podczas wywiadów eksperckich i konsultacji przeprowadzonych w czerwcu 2025 r. w Szwecji. Natomiast aby lepiej zrozumieć podjętą problematykę, autorka dokonała przeglądu teoretycznych koncepcji narodowych strategii obronnych, w tym koncepcji obrony totalnej.

2 | Strategia bezpieczeństwa państwa – ujęcie teoretyczne

Celem istnienia państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa swoim obywatelom. Cel ten wynika zarówno z teorii powstania państwa, jak i z norm międzynarodowych^[6] oraz przepisów krajowych. Aby go osiągnąć, państwa przygotowują długoterminowe strategie, w których wskazują potrzeby i możliwości oraz określają ogólne plany działania. Strategiczne myślenie i działanie nie są możliwe bez określenia zdecydowanej wizji celu i kierunku działania państwa^[7].

⁵ Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Akt (1994:1809) ustawa o powszechnym obowiązku obrony.

⁶ Zob. m.in. Kartę Narodów Zjednoczonych, która zobowiązuje państwa członkowskie do działania na rzecz realizacji celów ONZ, w tym zapewnienia pokoju i ochrony praw człowieka.

⁷ Bolesław Balcerowicz, *Obronność państwa średniego* (Warszawa: Bellona, 1997), 90.

Każde państwo posiada ogólne cele, które ze względu na treści, horyzonty czasowe i przestrzenne są równocześnie jego celami strategicznymi. Są to:

1. zapewnienie bezpieczeństwa państwa (wynikłe z najżywotniejszych potrzeb jego istnienia/przetrwania);
2. zwiększenie siły państwa (rozumianej szeroko, jako siła materialna, moralna, polityczna, a także poziom gospodarki, nauki, kultury);
3. wzrost pozycji międzynarodowej^[8].

W zależności od tego, jakiej dziedziny dotyczy działalność państwa, takie strategie są tworzone (np. strategia obrony cyberprzestrzeni, strategia rozwoju regionalnego itp.). Strategia obronna może być rozumiana dwojako – jako:

1. teoria i praktyka działania państwa (sojuszu, koalicji itp.), ukierunkowanego na osiągnięcie celów założonych w dziedzinie obronności, tj. przeciwdziałania zagrożeniom militarnym, funkcjonowania państwa w warunkach tych zagrożeń, ujętych w skali ogólnej i mających charakter długofalowy;
2. dziedzina strategii bezpieczeństwa, obejmująca tworzenie, rozwój, przygotowanie i wykorzystanie potencjału obronnego państwa (wszelkich sił, środków i sposobów z różnych dziedzin) do przeciwdziałania zagrożeniom militarnym bezpieczeństwa narodowego^[9].

Państwa wybierają swoją strategię obronną w zależności od potrzeb i możliwości, dlatego inną strategię będzie miało państwo duże czy mocarstwo, a inną państwo małe lub średnie. Omawiając problematykę strategii narodowych, B. Balcerowicz^[10] wskazał, że „wszystkie systemy teoretyczne można podzielić na: zorientowane ofensywnie i zorientowane defensywnie”. Wśród strategii zorientowanych obronnie wyróżnił:

1. strategia odstraszenia – w XX wieku za taką strategię była uznawana, opisana przez A. Beaufre'a^[11], strategia wielkiego kompromisu,

⁸ Ibidem, 97.

⁹ Ibidem, 12.

¹⁰ Ibidem, 147.

¹¹ Zob. Andre Beaufre, *Odstraszanie i strategia* (Warszawa: MON, 1968).

- którą nazwał strategię stosowaną przez państwa posiadające broń nuklearną w okresie zimnej wojny;
2. strategia działań pośrednich – „W myśl idei strategii działań pośrednich sztuka zwyciężania polega nie tyle na dążeniu do nawiązania bitwy z nieprzyjacielem, co na stworzeniu takiej sytuacji strategicznej, która, jeśli sama przez się nie da rozstrzygnięcia, to zapewni, że przyniesie je stoczona w jej warunkach bitwa. Zgodnie z istotą tej strategii stosujący ją nie stara się nawiązać z nieprzyjacielem bezpośredniej walki, lecz atakować go dopiero po zaskoczeniu i wytrąceniu z równowagi. Strategię działań pośrednich stosuje się oczywiście nie tylko w stanie wojny i odnosi się ona nie tylko do działań wojennych. Celem działań pośrednich jest przecież stworzenie sytuacji, w której przeciwnik odstąpi od zamiaru agresji (ataku) bądź zaniecha oporu w wyniku zastosowania środków innych niż walka. Jest to zatem strategia czasu pokoju, kryzysu i wojny”^[12];
 3. strategię defensywną – można je podzielić na:
 - a. odwrotowo-wyczerpującą (wykorzystanie czasu i przestrzeni do rekompensowania niedoboru sił i środków za pomocą manewru – taką strategię zastosowała m.in. Rosja w 1812 r.);
 - b. zaczepnego uprzedzenia (strategię tę zastosował np. Józef Piłsudski w początkach istnienia II Rzeczypospolitej);
 - c. strategię obrony granic (jej istotą jest dążność do powstrzymania uderzeń agresora w obszarach przygranicznych);
 - d. strategię nowoczesną (związane są z powstaniem nowych rodzajów konfliktów, nowym sposobem prowadzenia konfliktów oraz nowej roli sił zbrojnych)^[13];
 4. strategię obrony powszechnej – polegają na wykorzystaniu wszelkich dostępnych środków, a także sposobów prowadzenia działań w celu obrony przed przeciwnikiem.

¹² Balcerowicz, *Obronność państwa*, 159.

¹³ *Ibidem*.

3 | Obrona powszechna, totalna i terytorialna – charakterystyka rozwiązań

Powszechna obrona narodowa to

przedsięwzięcie strategiczne państwa obejmujące obronę militarną i obronę pozamilitarną. Do obrony militarnej zaliczają się czynności wojsk operacyjnych (komponentu operacyjnego sił zbrojnych) oraz działania obrony terytorialnej (komponentu terytorialnego sił zbrojnych). Do sfery obrony pozamilitarnej należą działania dyplomatyczne i działania pozamilitarnych struktur obronnych, takie jak przedsięwzięcia obrony cywilnej, ogniów ochrony, ogniów gospodarczo-obronnych oraz opór czynny i bierny społeczeństwa wobec struktur agresora^[14].

Obrona totalna może być postrzegana jako połączony wysiłek społeczeństwa obywatelskiego i sił zbrojnych danego kraju w celu wykorzystania zagregowanych zasobów narodu przeciwko agresorowi^[15]. Jest to koncepcja obrony będąca odpowiedzią na zimnowojenną sytuację bezpieczeństwa oraz wojny totalne XX wieku.

Przez część badaczy obrona totalna uznawana jest za antytezę wojny totalnej^[16], co wynika z faktu, że podstawową cechą obrony totalnej jest współpraca społeczeństwa obywatelskiego z sektorem wojskowym i wykorzystanie wszystkich zasobów narodu (zarówno prywatnych, jak i państwowych), natomiast wojna totalna charakteryzuje się nieograniczonymi celami:

- a. zniszczeniem całego potencjału wojskowego i gospodarczego przeciwnika;
- b. dążeniem do ostatecznej likwidacji przeciwnika przy użyciu wszelkich dostępnych środków;

¹⁴ Ryszard Jakubczak i Weronika Jakubczak, “hasło: powszechna obrona narodowa,” w *Encyklopedia bezpieczeństwa narodowego*, red. Jolanta Itrich-Drabarek, Andrzej Misiuk, Szymon Mitkow i Patrycja Bryczek-Wróbel (Warszawa: WAT, 2023).

¹⁵ Gjermund Forfang Rongved, “A Multiverse of European Total Defence,” w *European Total Defence. Past, Present and Future*, red. Gjermund Forfang Rongved (London: Taylor & Francis (Routledge), 2025), 1.

¹⁶ Ieva Berzina, “From ‘Total’ to ‘Comprehensive’ National Defence: The Development of the Concept in Europe,” *Journal of Baltic Studies* 6, nr 2 (2020): 1.

- c. możliwie największą dewastacją kraju;
- d. pozostawieniem zwyciężonego na łasce zwycięzcy. Jest to wojna, w której stosuje się wszelkie metody i środki do osiągnięcia celów, nie uznając ograniczeń moralnych i prawnych^[17].

Z jednej strony mamy zatem wykorzystanie wszystkiego w celach obronnych, z drugiej zaś – chęć zniszczenia wszystkiego.

W latach 90. XX wieku uznawano, że obrona powszechna to strategia, do której uciekały się w przeszłości przede wszystkim te państwa i narody, których byt (państwowy lub narodowy) był zagrożony; które były zmuszone uciekać się do wszelkich możliwych działań, by nie przestać istnieć^[18]. Polscy badacze, J. Marczak i R. Jakubczak^[19], określili obronę powszechną jako:

1. rodzaj obrony państwa, zwłaszcza małej lub średniej wielkości, obejmującej przygotowanie oraz skoordynowane prowadzenie działań militarnych i pozamilitarnych, wszelkimi możliwymi siłami i środkami, przy zastosowaniu sposobów umożliwiających wykorzystanie przewagi, jaką stwarza obrona własnego terytorium;
2. rodzaj obrony państwa, w ramach której przygotowuje się i wykorzystuje do militarnych i pozamilitarnych działań obronnych wszystkie zasoby ludzkie i materialne w sposób zapewniający skuteczne odparcie przeważających sił napastnika.

Na początku XXI wieku, wraz ze zmianą sytuacji geopolitycznej, zakończeniem zimnowojennego napięcia i wejściem w okres względnego spokoju, zaczęto postrzegać obronę powszechną jako rozwiązanie drogie i nieprzyjemne do względnie bezpiecznych czasów. Wtedy to T.D. Young^[20] wyróżnił trzy modele obrony powszechnej, scharakteryzował je i dokonał analizy kosztów każdego z nich. Zgodnie z jego konkluzjami:

¹⁷ Justyna G. Otto, "hasło: wojna totalna," w *Encyklopedia bezpieczeństwa narodowego*, red. Jolanta Itrich-Drabarek, Andrzej Misiuk, Szymon Mitkow i Patrycja Bryczek-Wróbel (Warszawa: WAT, 2023).

¹⁸ Balcerowicz, *Obronność państwa*, 170.

¹⁹ Józef Marczak i Ryszard Jakubczak, *Obrona powszechna Rzeczypospolitej Polskiej* (Warszawa: AON, 1995), 11–12.

²⁰ Thomas Durell Young, *The Realities of Total, Territorial and Area Defense: Planning, Costs and Challenges*, prezentacja z wykładu prof. Thomasa Durella Younga, 23.03.2018.

- obrona totalna (ang. *total defense*) – polityka na szczeblu krajowym, która wzywa do wykorzystania wszystkich istotnych zasobów w kraju do wykorzystania w czasie kryzysu i wojny; opiera się na organizacjach cywilnych w celu wdrożenia, a zatem wiąże się z wysokim ryzykiem niepowodzenia w razie potrzeby; wykorzystana została m.in. przez Finlandię podczas tzw. wojny kontynuacyjnej (wojna pomiędzy Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich a Finlandią prowadzona w latach 1941–1944);
- obrona terytorialna (ang. *territorial defense*) – kierunek polityki sił zbrojnych i instytucji obronnych na poziomie obrony, który nadaje priorytet obronie suwerenności terytorialnej kraju w czasie kryzysu i wojny; sukces tej koncepcji zależy od jasnej operacyjnej i przystępnej koncepcji struktur, lokalizacji i zaopatrzenia sił; na tym modelu swoje konstrukcje obronne oparły Finlandia i Polska;
- obszarowa obrona terytorialna (ang. *area territorial defense*) – koncepcja na poziomie operacyjnym, która przewiduje samoobronę jako zdecentralizowaną, stałą lub przywiązaną do określonych obszarów odpowiedzialności/operacji, z organicznym i stałym wsparciem służb bojowych; ten model obrony był używany przez pewien czas przez Szwecję, jednak dla czasu pokoju był zbyt kosztowny^[21].

Każdy z tych modeli stanowi odrębną, wysoce złożoną koncepcję wojskową, która wymaga dużych zasobów zarządczych oraz ścisłej politycznej i wojskowej uczciwości, jeśli ma działać. Skuteczne ich budowanie i wspieranie przez planowanie obronne zależne jest od prowadzenia odpowiedniej polityki obronnej, tj. precyzyjnego zdefiniowania oczekiwanego kształtu modelu obronnego oraz wprowadzenia rozwiązań umożliwiających jego realizację zarówno w czasie pokoju, jak i w czasie wojny^[22].

Od czasu pełnoskalowej agresji Federacji Rosyjskiej na teren Ukrainy podejście państw do obrony powszechnej ponownie uległo zmianie. Przykładem nowoczesnego podejścia jest koncepcja operacji wielodomenowych (ang. *Multi-Domain Operations* – MDO), przyjęta jako część strategicznej

²¹ Zob. Urszula Staśkiewicz, *Obrona narodowa w XXI wieku: model estoński. Wyzwania geopolityczne, rozwiązania prawno-organizacyjne i rola społeczeństwa obywatelskiego* (Warszawa: TWO, 2025).

²² Young, *The Realities*.

koncepcji NATO z 2022 r.^[23] MDO dodaje do tradycyjnych domen wojskowych (powietrze, ląd, morze) także przestrzeń kosmiczną i cyberprzestrzeń i podkreśla konieczność koordynacji nie tylko między rodzajami sił zbrojnych (jak w tradycyjnych operacjach połączonych), ale również z aktorami cywilnymi i pozamilitarnymi. W strategicznej koncepcji NATO z 2022 r. podkreślono, że obszar euroatlantycki nie znajduje się w stanie pokoju. Celem MDO jest zintegrowanie polityki wojskowej i państwowej, aby stworzyć sprawny system obrony i odstraszania^[24]. MDO przedstawiane jest zatem jako odpowiedź na ten stan „nie-pokoju” i na hybrydowe taktyki stosowane przez Rosję i inne państwa autorytarne – przez synchronizację zdolności wojskowych z różnymi ministerstwami, agencjami krajowymi, sektorem akademickim i prywatnym w krajach członkowskich^[25].

Ze względu na narastające napięcie w Europie poszczególne państwa, szczególnie te stanowiące wschodnią flankę NATO, zaczęły przeznaczać większe kwoty na obronność (np. rząd Estonii w marcu 2025 r. zdecydował, że od 2026 r. podstawowy poziom wydatków obronnych Estonii będzie wynosił co najmniej 5% PKB^[26]). W czerwcu 2025 r. Sojusz zdecydował, że wszystkie państwa należące do NATO będą przeznaczać 5% swojego PKB na cele obronne^[27]. Zmieniło się także postrzeganie strategii obrony totalnej. Nie jest ona uważana już za jedyną możliwą strategię małych państw ani za zbyt kosztowną dla państw średnich. Dodatkowo w strategii tej ujmowani są sojusznicy, którzy stanowią element dopełniający całość procesu obrony totalnej/powszechnej. Zmiany w jej postrzeganiu to także, jak zauważa G.F. Rongved^[28], efekt zmian zachodzących we współczesnych

²³ NATO, “NATO 2022 strategic concept,” 2022, 3, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf [dostęp: 16.07.2025].

²⁴ NATO, “Multi-Domain Operations in NATO: Explained,” 2023, <https://www.act.nato.int/article/mdo-in-nato-explained/> [dostęp: 16.07.2025].

²⁵ Kristin Ljungkvist, “The Military-Strategic Rationality of Hybrid Warfare: Everyday Total Defence Under Strategic Non-Peace in the Case of Sweden,” *European Journal of International Security*, nr 9 (2024): 533–552.

²⁶ Staśkiewicz, *Obrona narodowa w XXI wieku*, 208.

²⁷ Kaja Karlson, Andreas Paraskevopoulos i Adam Dudas, *Potencjał przemysłowy NATO na miarę przyszłości – jak decyzje podjęte na szczycie NATO w Hadze wzmocnią przemysł obronny państw członkowskich Sojuszu*, 26.06.2025, <https://www.nato.int/docu/review/pl/articles/2025/06/26/potencja-przemysowy-nato-na-miare-przyszosci-jak-decyzje-podjete-na-szcycie-nato-w-hadze-wzmocnia-przemys-obronny-panstw-czlonkowskich-sojuszu/index.html> [dostęp: 13.07.2025].

²⁸ Rongved, *A Multiverse*, 1–2.

społeczeństwach, w tym prywatyzacji wcześniej państwowych elementów, takich jak infrastruktura i logistyka, rosnącej cyfryzacji, rozkwitu mediów społecznościowych, narażenia na zagrożenia hybrydowe i operacje w szarej strefie oraz globalizacji, która obejmuje poleganie na globalnych łańcuchach dostaw.

Zmodernizowane, najnowsze koncepcje obrony totalnej to na nowo ożywione, ale znacznie zmienione wersje koncepcji zimnowojennych. Często większą uwagę poświęca się w nich bezpieczeństwu społecznemu. Podstawową cechą nowej koncepcji obrony totalnej jest to, że społeczeństwo obywatelskie i sektor wojskowy współpracują, aby stawić czoła agresorowi, a odbywa się to przez wykorzystanie wszystkich zasobów narodu, w tym rządu, krajowego prywatnego biznesu, jednostki i – co jest szczególnie nowe w porównaniu z tradycyjnym rozumieniem obrony totalnej – zobowiązań sojuszników^[29].

4 | Szwedzki model obrony totalnej

4.1. Powszechny obowiązek obrony

Szwedzi zobowiązani są do obrony Ojczyzny na podstawie ustawy o powszechnym obowiązku obrony (Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt)^[30]. Powszechny obowiązek obrony dotyczy każdego obywatela Szwecji od początku roku kalendarzowego, w którym kończy 16 lat, do roku, w którym kończy 70 lat. Interesujące w modelu szwedzkim jest to, że obowiązek ten dotyczy nie tylko Szwedów, ale również obywateli innych państw, jeśli mieszkają w Szwecji^[31]. Warto w tym miejscu dodać, że rząd Szwecji w styczniu 2025 r. ogłosił plan intensyfikacji przekazywania obcokrajowcom informacji o obowiązkach wynikających z ustawy o powszechnym obowiązku obrony i aktualnie są one podawane m.in.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

³¹ Rozdział 1, § 2; Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Akt (1994:1809) ustawa o powszechnym obowiązku obrony.

w ramach obowiązkowego kursu integracyjnego dla imigrantów organizowanego przez gminy^[32].

Powszechny obowiązek obrony (szw. *totalförsvarsplikt*) jest pełniony jako:

- a. służba wojskowa (szw. *värnplikt*);
- b. służba cywilna (szw. *civilplikt*);
- c. służba publiczna/ świadczenie usług publicznych (szw. *allmän tjänsteplikt*)^[33].

Obowiązek odbycia służby wojskowej dotyczy wyłącznie obywateli Szwecji i obowiązuje od początku roku kalendarzowego, w którym osoba zobowiązana do obrony powszechnej kończy 19 lat, do końca roku kalendarzowego, w którym kończy 47 lat^[34]. Pobór do wojska odbywa się w Siłach Zbrojnych i zawsze rozpoczyna się od szkolenia podstawowego (szw. *grundutbildning*), chyba że osoba powołana do wojska ukończyła już inne równoważne szkolenie lub służbę wojskową^[35].

Służba cywilna to działania wykonywane w ramach realizacji obrony totalnej (powszechnej), w szczególności określanych przez rząd. Służba cywilna, zgodnie ze swoim założeniem, nie obejmuje działań związanych z faktycznymi obowiązkami bojowymi (nie jest to służba wojskowa), z wyjątkiem zadań porządkowych i ochronnych. Obecnie obowiązek służby cywilnej jest zawieszony, ale nadal zapisany w ustawie o powszechnym obowiązku obrony. W okresie jej stosowania osoby objęte tym obowiązkiem mogły m.in. po ukończeniu odpowiedniego szkolenia służyć w straży pożarnej.

Warto również dodać, że osoba odbywająca służbę wojskową lub cywilną jest obowiązana do przestrzegania ograniczeń związanych ze swobodą

³² Joanna Potocka, *Szwecja: Obowiązek obrony kraju także dla imigrantów*, <https://www.rmfm24.pl/fakty/swiat/news-szwecja-obowiazek-obrony-kraju-takze-dla-imigrantow,nId,7272768> [dostęp: 23.07.2025].

³³ Rozdział 1, § 3, pkt 3. Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Akt (1994:1809) ustawa o powszechnym obowiązku obrony ze zm.: zmiany na podstawie ustawa (2010:447.) zmieniająca ustawę (1994:1809) o całkowitych obowiązkach obronnych/Lag (2010:447) om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

³⁴ Rozdział 1, § 5, Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Akt (1994:1809) ustawa o powszechnym obowiązku obrony ze zm.: zmiany na podstawie Ustawa (2010:447.) zmieniająca ustawę (1994:1809) o całkowitych obowiązkach obronnych/Lag (2010:447) om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

³⁵ Rozdział 1, § 5, Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Akt (1994:1809) ustawa o powszechnym obowiązku obrony.

przemieszczania się (przemieszczania się w obrębie kraju, jak również w kwestii opuszczania kraju), jak i tych dotyczących innych wolności osobistych w zakresie, w jakim wymaga tego pełniona służba^[36].

Służba wojskowa i służba cywilna obejmują następujące formy zaangażowania:

1. szkolenie podstawowe (szw. *grundutbildning*) – przygotowanie wstępne do pełnienia służby;
2. szkolenie uzupełniające (szw. *repetitionsutbildning*) – odświeżenie wiedzy i umiejętności wymaganych na danym stanowisku;
3. służba w gotowości/ służba ratownicza (szw. *beredskapstjänstgöring*) – wykonywanie zadań w ramach podwyższonej gotowości operacyjnej;
4. służba w czasie wojny (szw. *krigstjänstgöring*) – aktywne uczestnictwo w działaniach obronnych w warunkach konfliktu zbrojnego.

W czasie pokoju służba wojskowa i służba cywilna rozumiane są jako przejście kwalifikacji wojskowej, szkolenia podstawowego oraz szkolenia uzupełniającego, zaś *beredskapstjänstgöring* i *krigstjänstgöring* są pełnione w stanach podwyższonej gotowości.

Służba publiczna to tak zwane obowiązki powszechne stosowane w stanach podwyższonej gotowości (szw. *allmän tjänsteplikt som bara gäller vid höjd beredskap*). W czasie pokoju te obowiązki nie mają zastosowania, jednak w przypadku podwyższenia poziomu gotowości narodowej (czyli np. zagrożenia wojną lub w czasie wojny) każda osoba zdolna do pracy może zostać zobowiązana przez państwo do wykonywania określonych zadań na rzecz obrony kraju^[37]. Nie są to tylko obowiązki związane z działaniami militarnymi – może to być np. praca w kluczowych resortach, jak np. w służbie zdrowia, transporcie, energetyce i administracji.

„Podwyższona gotowość” oznacza stan pogotowia w postaci gotowości wzmocnionej i najwyższej gotowości. Gdy Szwecja znajduje się w stanie wojny, wprowadzany jest stan najwyższej gotowości. W czasie najwyższej gotowości obrona totalna obejmuje całość działalności państwowej i społecznej, która musi być wówczas kontynuowana. Celem obrony totalnej jest

³⁶ Rozdział 5, § 1, Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Akt (1994:1809) ustawa o powszechnym obowiązku obrony.

³⁷ Rozdział 3, § 12-15, Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Akt (1994:1809) ustawa o powszechnym obowiązku obrony.

umożliwienie całemu narodowi skoncentrowania sił na jednym wspólnym celu – obronie kraju.

Obowiązek służby w gotowości (szw. *beredskapstjänstgöring*), służby wojskowej (szw. *krigstjänstgöring*) i służby publicznej (szw. *allmän tjänstelykt*) jest pełniony w stanach podwyższonej gotowości. Takie rozwiązanie zapewnia funkcjonowanie państwa, w tym bezpieczeństwo przedsiębiorców i utrzymania pracy przez pracowników. Te obowiązki to nie tylko zapewnienie ciągłości funkcjonowania infrastruktury krytycznej (elekrownie, szpitale, wodociągi itd.), ale również innych branż (sklepy, piekarnie, zakłady przemysłowe).

Aby zapewnić, że obywatele (i inne osoby mieszkające w Szwecji zobowiązane do obrony powszechnej na podstawie ustawy o powszechnym obowiązku obrony) wiedzą, jakie obowiązki będą zobligowani wykonywać w stanie podwyższonej gotowości, informuje się ich o spersonalizowanych przydziałach. Są to tak zwane przydziały wojenne (szw. *krigsplacering*), czyli administracyjne narzędzia pozwalające ustalić, gdzie dokładnie ktoś ma przebywać i pracować podczas wojny. Przydziałem takim może być np. obowiązek stawienia się w miejscu pracy, wynikający z powszechnego obowiązku pracy w stanie podwyższonej gotowości obronnej państwa (szw. *allmän tjänstelykt*). Obowiązek ten oznacza, że dana osoba kontuuje swoją pracę również w czasie wojny. Zdarza się jednak, że osoba ta ma za zadanie zastąpić kogoś, kto został powołany do innej formy służby w ramach obrony powszechnej (czyli osobę, która np. ma w tym czasie służyć w armii). Każda organizacja w Szwecji (instytucja państwowa, a także firmy prywatne działające w obszarach kluczowych dla funkcjonowania państwa) ma obowiązek przypisać wojennie własny personel. Sposób, w jaki się to odbywa, może się jednak różnić w zależności od organizacji. Najpierw konieczna jest dokładna analiza, która wykaże, bez których pracowników organizacja nie może funkcjonować, co pozwala zidentyfikować osoby, które muszą zostać przypisane wojennie. Pracownicy, którzy nie zostaną przypisani do zadań wojennych w macierzystej organizacji, mogą zostać przypisani w innych miejscach pracy do wykonywania służby publicznej. Należy również dodać, że w wielu organizacjach pracują osoby, które po odbyciu służby zasadniczej otrzymały przydział wojenny w Siłach Zbrojnych. Jeśli ich rola w organizacji nie jest kluczowa, zachowują one swój przydział w Siłach Zbrojnych, natomiast w przypadku gdy są to osoby kluczowe dla organizacji, wtedy wspólnie z Siłami Zbrojnymi podejmowana jest decyzja na temat ostatecznego przydziału na czas podwyższonej gotowości.

Warto również dodać, że aktualnie wiele podmiotów w Szwecji ma już zbudowane cywilne struktury kryzysowe, jednak państwo jest świadome, że w warunkach wojennych potrzebna jest funkcjonalna organizacja na czas wojny, która m.in. umożliwi szybkie przestawienie się na tryb wojenny. Struktura na czas kryzysu musi zatem zostać dostosowana do dodatkowych wymagań i zadań, które mogą pojawić się w czasie wojny, szczególnie że organizacja na czas wojny musi być zdolna do działania przez czas dłuższy niż zwykła struktura kryzysowa^[38].

4.2. Współpraca z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego

Jak wskazują eksperci ds. bezpieczeństwa narodowego, systemy obrony totalnej opierają się na zdolności do tworzenia i utrzymywania złożonych „sieci bezpieczeństwa”^[39], opartych na „strukturach współpracy”^[40], obejmujących podmioty z różnych środowisk i ze wszystkich poziomów i sektorów, tj. publiczne i prywatne, cywilne i wojskowe, a także lokalne, krajowe i międzynarodowe^[41].

W Szwecji funkcjonuje 18 organizacji operujących w obszarze bezpieczeństwa i obronności państwa. Są to *Frivilliga försvarsorganisationer* – wolontariackie organizacje proobronne. Ich działalność reguluje rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej w sprawie dobrowolnych działań obronnych^[42]. W załączniku do tego rozporządzenia wskazana jest również lista tych organizacji^[43]. Zakres ich działalności jest bardzo

³⁸ Informacje pozyskane podczas konsultacji i wywiadów eksperckich w Uppsala University oraz z notatek otrzymanych drogą mailową od profesora Claesa Levinssona.

³⁹ Chad Whelan, *Networks and National Security: Dynamics, Effectiveness and Organisation* (London: Routledge, 2016).

⁴⁰ Madeleine McNamara (2012), “Starting to Untangle the Web of Cooperation, Coordination and Collaboration: A Framework for Public Managers,” *International Journal of Public Administration* 35, nr 6 (2012): 389-401.

⁴¹ Joakim Berndtsson, Anne Roelsgaard Obling i Åse Gilje Østensen, “Business-Military Relations and Collaborative Total Defence in Scandinavia,” w *Total Defence Forces in the Twenty-First Century*, red. Joakim Berndtsson, Irina Goldenberg i Stéfanie von Hlatky (Montreal: McGill-Queen’s University Press, 2023), 397-420.

⁴² Förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet.

⁴³ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svenskforfattningssamling/forordning-1994524-om-frivillig_sfs-1994-524/ [dostęp: 16.07.2025].

szeroki, a poniżej scharakteryzowano tylko kilka organizacji wskazanych w rozporządzeniu:

- Szwedzka Niebieska Gwiazda (szw. *Svenska Blå Stjärnan*) – jej działalność skupia się głównie na ochronie i opiece nad zwierzętami w sytuacjach kryzysowych, tj. edukacji w zakresie zdrowia i profilaktyki chorób wśród zwierząt hodowlanych, udziale w akcjach pomocowych, np. podczas powodzi, epidemii zwierząt, ewakuacji rolnictwa^[44];
- Szwedzki Korpus Kobiet (szw. *Svenska Lottakåren*) – celem tej organizacji jest szkolenie i przygotowanie kobiet do wsparcia państwa w czasie pokoju, kryzysu i wojny, zarówno w strukturach militarnych, jak i cywilnych; organizacja promuje gotowość cywilną i edukuje ludność cywilną w zakresie przygotowań obronnych, a jej członkowie mogą zostać zaangażowani do wspierania wojska i administracji w czasie różnego rodzaju zagrożeń, niekoniecznie związanych z wojną, np. podczas kryzysu związanego z epidemią ptasiej grypy (szw. *fågelinfluensa*) w Szwecji byli zaangażowani do pomocy w logistyce, m.in. przy tworzeniu stref ochronnych i nadzorczych wokół ognisk ptasiej grypy^[45];
- Ogólnokrajowa Federacja Ochotniczych Oddziałów Motocyklowych (szw. *Frivilliga Motorcykelkårernas Riksförbund*) – specjalnością tej organizacji jest wykorzystanie motocykli i umiejętności motocyklowych do wsparcia działań wojskowych i cywilnych w sytuacjach kryzysowych; jest częścią cywilno-wojskowej struktury obronnej Szwecji, a jej zadania związane są z mobilnością w trudnych warunkach (las, tereny bez infrastruktury, tereny wiejskie i inne odległe od miast), utrzymaniem łączności (np. gdy fizyczne sieci są zniszczone) i gotowością do działania 24/7, również w czasie wojny lub zagrożenia hybrydowego^[46].

Omawiając współpracę struktur wojskowych z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, należy dodać, że zgodnie z najnowszymi regulacjami członkowie organizacji proobronnych, zajmujący pozycje decyzyjne, mający dostęp do informacji chronionych (szw. *sekretess*) lub

⁴⁴ <https://svenskablastjarnan.se/> [dostęp: 16.07.2025].

⁴⁵ <https://www.svenskalottakaren.se/> [dostęp: 12.06.2025].

⁴⁶ <https://www.fmck.se/> [dostęp: 12.06.2025].

realizujący zadania o znaczeniu istotnym dla bezpieczeństwa narodowego (szw. *säkerhetskänslig verksamhet*) podlegają kontroli bezpieczeństwa. Podstawą prawną jest w tym zakresie *Säkerhetsskyddslag* (2018:585) – ustawa o ochronie bezpieczeństwa^[47] i *Säkerhetsskyddsförordning* (2021:955) – rozporządzenie wykonawcze do tej ustawy^[48]. W 2025 r. zmieniono akt 2021:955, wprowadzając ujednolicone i wzmocnione mechanizmy koordynacji między organami, usprawniono reagowanie na realne zagrożenia przez lepszą wymianę informacji i możliwość przejmowania nadzoru, a także zapewniono spójne i równorzędne stosowanie nadzoru nad wszystkimi sektorami bezpieczeństwa. Zmiany te gwarantują, że każda jednostka, nawet ta o niewielkiej strukturze, podlega regularnemu monitoringowi^[49].

4.3. Współpraca międzynarodowa

Przełomowym momentem w strategicznej polityce bezpieczeństwa Szwecji było wejście w struktury NATO. Szwecja była państwem neutralnym przez ponad 200 lat, począwszy od zakończenia wojny z Norwegią w 1814 r., aż do formalnego przystąpienia do NATO w 2024 r.

Jak zauważa w swoich rozważaniach W. Lorenz^[50]:

Pełnoskalowa agresja Rosji na Ukrainę 24 lutego 2022 r. zmieniła szwedzką percepcję zagrożeń i podważyła założenia pozimnowojennej polityki obronnej Szwecji. [...] Po agresji na Ukrainę Rosja została uznana i w Szwecji, i w Finlandii za państwo rewizjonistyczne, które może zaatakować także członków NATO i UE. Szwecja musiała zakładać, że w sytuacji agresji na Finlandię i (lub) państwa bałtyckie w jej interesie będzie udzielenie im wsparcia. Bez gwarancji bezpieczeństwa byłaby narażona na groźby ataków na swoje terytorium, które miałyby na celu powstrzymanie jej przed udzieleniem takiej pomocy.

⁴⁷ *Säkerhetsskyddslag* (2018:585) – ustawa o ochronie bezpieczeństwa.

⁴⁸ *Säkerhetsskyddsförordning* (2021:955) – rozporządzenie Departamentu Sprawiedliwości w sprawie bezpieczeństwa.

⁴⁹ *Förordning* (2025:740) om ändring i *säkerhetsskyddsförordningen* (2021:955) – rozporządzenie (2025:740) zmieniające rozporządzenie w sprawie ochrony bezpieczeństwa (2021:955).

⁵⁰ Wojciech Lorenz, *Szwecja została członkiem NATO*, Komentarz PISM nr 12/2024, 11.04.2024, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, <https://www.pism.pl/publikacje/szwecja-zostala-czlonkiem-nato> [dostęp: 1.05.2025].

Szwecja dołączyła do NATO 7 marca 2024 r., po złożeniu dokumentów akcesyjnych w USA. Została wtedy 32. członkiem Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego. W dniu 11 marca 2024 r. przed kwaterą główną NATO w Brukseli została podniesiona flaga Królestwa Szwecji, co dopełniło wszelkich formalności związanych z dołączeniem tego państwa do Sojuszu.

Współpraca z sojusznikami to element nowej strategii bezpieczeństwa Szwecji, zatwierdzonej w 2024 r.^[51] W przedmowie do strategii premier Szwecji jasno wyraził stanowisko państwa w kwestii bezpieczeństwa:

żyjemy w zupełnie innych czasach niż wtedy, gdy w 2017 r. ogłoszono poprzednią strategię bezpieczeństwa narodowego. Dotyczy to nie tylko Szwecji lecz również Europy i całego świata. Są dwa oczywiste zagrożenia, które wpływają na nasze wybory w zakresie bezpieczeństwa i wolności Szwecji. Pierwszym jest wojna. Drugim – przestępczość. Gdy Rosja rozpoczęła pełnoskalową inwazję na Ukrainę, Szwecja – podobnie jak wiele innych państw – obudziła się w nowej rzeczywistości bezpieczeństwa. Obecnie stoimy w obliczu najpoważniejszej sytuacji bezpieczeństwa od czasów II wojny światowej. Powrót polityki wielkich mocarstw, widoczny w działaniach szeregu państw autorytarnych, zagraża porządkowi światowemu, który przez dekady zapewniał pokój i dobrobyt. Jednocześnie, w cieniu tych wydarzeń, pojawiła się zorganizowana przestępczość, która stanowi systemowe zagrożenie [...]. Wspieramy Ukrainę wspólnie z naszymi sojusznikami, zarówno z Unii Europejskiej, jak i z NATO. Po ponad 200 latach nieuczestniczenia w sojuszach wojskowych, Szwecja od 7 marca 2024 r. stała się częścią zachodniej wspólnoty obronnej. Dzięki temu jesteśmy bezpieczniejsi, a jednocześnie wzmacniamy obronę kolektywną Zachodu. Jako członek NATO, Szwecja wróciła do domu^[52].

Interesujące są także dane statystyczne dotyczące poparcia dla członkostwa NATO w społeczeństwie szwedzkim. Jak wynika z badań, poparcie dla zacieśniania współpracy z NATO znacznie wzrosło po agresji Federacji Rosyjskiej na teren Ukrainy: w marcu 2022 r. poparcie to wynosiło ponad 51%, w kwietniu notowano już 57% poparcia^[53], natomiast w lipcu

⁵¹ *Strategia bezpieczeństwa narodowego Szwecji, National Security Strategy*, Government Offices of Sweden, Prime Minister's Office, <https://www.government.se/information-material/2024/07/national-security-strategy/> [dostęp: 1.05.2025].

⁵² Ibidem.

⁵³ <https://dorzczy.pl/sondaz/291316/sondaz-57-proc-szwedow-chce-wejscia-do-nato.html> [dostęp: 23.07.2025].

2022 r. wynosiło już ponad 60% (dla porównania, w 2012 r. poparcie oscyloowało wokół 20%^[54], a w 2014 r., po aneksji Krymu, wzrosło do około 30% – dane różniły się o kilka stopni procentowych, w zależności od ośrodka badawczego^[55]).

5 | Podsumowanie

Główną przyczyną zmiany w polityce obronnej Szwecji, a szczególnie powodem decyzji o dołączeniu Szwecji do NATO, była sytuacja międzynarodowa oraz nowe sposoby prowadzenia wojen. Aktualnie bowiem państwa obawiają się nie tylko wojen konwencjonalnych, ale również wojen w cyberprzestrzeni oraz wojen hybrydowych. Te nowe zagrożenia wymuszają poniekąd nowe podejście państw do kwestii obronności. W kontekście Szwecji oznacza to zaktualizowanie i rozwinięcie struktur obrony powszechnej oraz zintensyfikowanie współpracy międzynarodowej. Jak wskazano w Strategii bezpieczeństwa narodowego Szwecji:

Modernizacja systemu obrony totalnej postępuje nieprzerwanie. W wielu obszarach społeczeństwa istnieje już głęboka świadomość potrzeby zwiększania odporności – świadomość, którą należy dalej upowszechniać i pogłębiać. Tylko w ten sposób możemy naprawdę zbudować gotowość. Wprowadzamy zmianę paradygmatu w walce z przestępczością zorganizowaną. Zaostrzamy kary, znacząco zwiększamy zasoby systemu wymiaru sprawiedliwości i wyposażamy organy ścigania w bardziej skuteczne narzędzia. [...] Równocześnie nadal wzmacniamy szwedzką gospodarkę i konkurencyjność szwedzkich przedsiębiorstw. To fundament naszego dobrobytu oraz inwestycji, które musimy dziś podejmować. Kiedy siły wewnętrzne i zewnętrzne, które chcą zaszkodzić Szwecji, mobilizują się, to wtedy właśnie wszystkie siły dobra muszą zrobić to samo. A jest nas wielu, pełnych zapału i determinacji. Rząd wypełni swoje zadanie. Instytucje państwowe, regiony i gminy również. Razem ze społeczeństwem obywatelskim,

⁵⁴ <https://www.thelocal.se/20150520/nearly-one-third-of-swedes-want-to-join-nato> [dostęp: 23.07.2025].

⁵⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Sweden%E2%80%93NATO_relations?utm_source=chatgpt.com#cite_note-local_SOM-28 [dostęp: 23.07.2025].

sektorem prywatnym i każdym obywatelem z osobna sprawimy, że Szwecja stanie się bardziej wolna i bezpieczniejsza^[56].

Obrona totalna nie jest nową koncepcją Szwecji. Była tam wprowadzona w połowie XX wieku jako odpowiedź na zagrożenie zimnowojenne i na skutek polityki neutralności Szwecji. Jednakże przygotowanie na wypadek stanu podwyższonej gotowości obronnej państwa i na wypadek wojny zostało w dużej mierze zarzucone na początku XXI wieku. Siły Zbrojne zostały wtedy zreorganizowane, a obrona cywilna zmodernizowana na rzecz działań w zakresie gotowości kryzysowej. Szwedzcy aktorzy cywilni nie zaprzestali więc prac nad gotowością, ale zmienili kierunek – z wojny na pokój. Aktualnie zaś modernizacja systemu obrony totalnej jest prowadzona w kierunku przywrócenia gotowości obronnej i rozbudowania systemu obrony powszechnej.

Jak wskazał K. Ljungkvist^[57], obrona totalna/powszechna była dotąd strategicznym wyborem państw mniejszych, ale coraz powszechniejsze w UE i NATO staje się podejście polegające na rozwijaniu całościowej strategii obejmującej całe społeczeństwo w celu przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym. W przypadku Szwecji ta nowa racjonalność generuje pilną potrzebę obrony totalnej w życiu codziennym, która wykracza poza tradycyjne rozumienie przygotowania na wojnę.

Podsumowując, współczesne zagrożenia wymagają współczesnego podejścia. I tak jak wojna nie jest już kojarzona tylko z działaniami kinetycznymi, tak i obrona totalna/powszechna nie może ograniczać się wyłącznie do struktur wojskowych – musi obejmować każdy wymiar funkcjonowania państwa i społeczeństwa, od cyberbezpieczeństwa, przez odporność informacyjną, po świadomość obywatelską. W obliczu rozmytych granic między wojną a pokojem gotowość staje się stanem permanentnym, a bezpieczeństwo – wspólną odpowiedzialnością. I właśnie w tym kierunku ewoluuje system obrony totalnej Szwecji. Wyniki podjętych analiz prawnodogmatycznych wskazują, że zarówno szwedzcy decydenci, jak i szwedzkie społeczeństwo rozumieją i akceptują fakt, że aby sprostać wyzwaniom i przeciwdziałać zagrożeniom, należy aktywować wszelkie elementy systemu obronnego, tj. część militarną, jak i niemilitarną, a zatem, aby utrzymać odpowiednio wysoki poziom bezpieczeństwa narodowego, istnieje potrzeba przygotowania obronnego całej siły narodowej.

⁵⁶ *Strategia bezpieczeństwa narodowego Szwecji.*

⁵⁷ Kristin Ljungkvist, *The Military-Strategic Rationality*, 533–552.

Bibliografia

- Balcerowicz, Bolesław. *Obronność państwa średniego*. Warszawa: Bellona, 1997.
- Beaufre, Andre. *Odstraszanie i strategia*. Warszawa: MON, 1968.
- Berndtsson, Joakim, Anne Roelsgaard Obling i Åse Gilje Østensen. "Business-Military Relations and Collaborative Total Defence in Scandinavia." W *Total Defence Forces in the Twenty-First Century*, red. Joakim Berndtsson, Irina Goldenberg i Stéfanie von Hlatky, 397–420. Montreal: McGill-Queen's University Press, 2023.
- Berzina, Ieva. "From 'Total' to 'Comprehensive' National Defence: The Development of the Concept in Europe." *Journal of Baltic Studies* 6, nr 2 (2020): 1.
- Bierecki, Dominik, Mirosław Karpiuk, Claudio Melchior i Nicola Strizzolo. "Security in the Era of Cybersecurity Threats." *Prawo i Więź*, nr 4 (57) (2025): 73–89. <https://doi.org/10.36128/PRIW.VI57.1476>.
- Förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet. Rozporządzenie (1994:524) w sprawie ochotniczej działalności obronnej.
- Förordning (2025:740) om ändring i säkerhetsskyddsförordningen (2021:955). Rozporządzenie (2025:740) zmieniające rozporządzenie w sprawie ochrony bezpieczeństwa (2021:955).
- Hoffman Frank, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*. Potomac Institute for Policy Studies, 2011.
- Itrich-Drabarek, Jolanta, Andrzej Misiuk, Szymon Mitkow i Patrycja Bryczek-Wróbel. *Encyklopedia bezpieczeństwa narodowego*. Warszawa: WAT, 2023.
- Karlson, Kaja, Andreas Paraskevopoulos i Adam Dudas. *Potencjał przemysłowy NATO na miarę przyszłości – jak decyzje podjęte na szczycie NATO w Hadze wzmocnią przemysł obronny państw członkowskich Sojuszu*. <https://www.nato.int/docu/review/pl/articles/2025/06/26/potencja-przemysowy-nato-na-miare-przyszosci-jak-decyzje-podjete-na-szczycie-nato-w-hadze-wzmocnia-przemys-obronny-panstw-czlonkowskich-sojuszu/index.html>.
- Karta Narodów Zjednoczonych, podpisana w Waszyngtonie dnia 16 października 1945 r.
- Levinsson, Claes. *Totalförsvaret*, notatki naukowe dotyczące szwedzkiego systemu obrony narodowej otrzymane drogą mailową w ramach konsultacji naukowych i wywiadów eksperckich.
- Ljungkvist, Kristin. "The Military-Strategic Rationality of Hybrid Warfare: Everyday Total Defence Under Strategic Non-Peace in the Case of Sweden." *European Journal of International Security*, nr 9 (2024): 533–552.
- Lorenz, Wojciech. *Szwecja została członkiem NATO*, Komentarz PISM nr 12/2024, 11.04.2024, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. <https://www.pism.pl/publikacje/szwecja-zostala-czlonkiem-nato>.

- Marczak, Józef i Ryszard Jakubczak. *Obrona powszechna Rzeczypospolitej Polskiej*. Warszawa: AON, 1995.
- McNamara, Madeleine. "Starting to Untangle the Web of Cooperation, Coordination and Collaboration: A Framework for Public Managers." *International Journal of Public Administration* 35, nr 6 (2012): 389–401.
- NATO. "Multi-Domain Operations in NATO: Explained." 2023. <https://www.act.nato.int/article/mdo-in-nato-explained/>.
- NATO. "NATO 2022 Strategic Concept." 2022, 3. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf.
- Potocka, Joanna. "Szwecja: Obowiązek obrony kraju także dla imigrantów." <https://www.rmf24.pl/fakty/swiat/news-szwecja-obowiazek-obrony-kraju-takze-dla-imigrantow,nId,7272768>.
- Rongved, Gjermund Forfang. "A Multiverse of European Total Defence." W *European Total Defence. Past, Present and Future*, red. Gjermund Forfang Rongved. London: Taylor & Francis (Routledge), 2025.
- Säkerhetsskyddsförordning (2021:955). Rozporządzenie Departamentu Sprawie-dliwości w sprawie bezpieczeństwa.
- Säkerhetsskyddsflag (2018:585). Ustawa o ochronie bezpieczeństwa.
- Staśkiewicz, Urszula. *Obrona narodowa w XXI wieku: model estoński. Wyzwania geopolityczne, rozwiązania prawno-organizacyjne i rola społeczeństwa obywatelskiego*. Warszawa: Wydawnictwo TWO, 2025.
- Strategia bezpieczeństwa narodowego Szwecji, National Security Strategy*. Government Offices of Sweden, Prime Minister's Office. <https://www.government.se/information-material/2024/07/national-security-strategy/>.
- Whelan, Chad. *Networks and National Security: Dynamics, Effectiveness and Organization*. London: Routledge, 2016.
- Young, Thomas Durell. *The Realities of Total, Territorial and Area Defense: Planning, Costs and Challenges*. Prezentacja z wykładu prof. Thomasa Durella Younga, 23.03.2018.

